

Семеренко Г. В. Родной язык как средство обучения и воспитания в педагогической деятельности В. О. Сухомлинского.

В статье рассмотрена роль родного слова в процессе обучения и воспитания учеников начальной школы в наследстве В. О. Сухомлинского в контексте "Новой украинской школы", очерченно основные направления языкового образования в трудах ученого. Отражена роль украинского языка, книги и чтения как могучих средств всестороннего развития и воспитания школьников как настоящих граждан и патриотов Украины. Показана роль учителей украинского языка и литературы в воспитании учеников, систематизированы мероприятия, направленные на воспитание у детей любви к родному слову, раскрыто содержание концепции воспитания младших школьников.

Ключевые слова: родной язык, наше родное слово, языковая культура, художественная литература, культура чтения, воспитание патриота, языковое образование.

Semerenko G. V. The mother tongue as mean of teaching and education in pedagogical activity V. O. Sukhomlinskogo.

In the article the role of native word is considered in the process of teaching and education of students of initial school in the inheritance of V. O. Sukhomlinskogo in the context of "New Ukrainian school", outlined basic directions of linguistic education in labours of scientist. The role of Ukrainian is reflected, book and reading as mighty facilities of comprehensive development and education of schoolboys as real citizens and patriots of Ukraine. The role of teachers of Ukrainian and literature is rotined in education of students, measures, directed on education for the children of love to the native word, are systematized, maintenance of conception of education of junior schoolboys is exposed.

Keywords: the mother tongue, our native word, language culture, artistic literature, culture of reading, education of patriot, linguistic education.

УДК 378.147:364-781-053.2/5-056.2/3

Тесленко В. В.

СПЕЦІАЛЬНА ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ФАХІВЦІВ, ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНУ ПІДТРИМКУ ДІТЕЙ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ

У статті розглядається питання формування спеціальної професійної компетентності фахівців, які здійснюють соціально-педагогічну підтримку дітей з обмеженими можливостями. Розкривається загальна логіка реалізації змісту спеціальної професійної компетентності фахівців даного напрямку роботи. Пропонується створення відповідної цілісної функціональної моделі, у якій визначаються системні компоненти спеціальної професійної компетентності, підсистемні компоненти впливу на спеціальну професійну компетентність та фази управління цим процесом. У кінці аналізу зроблені відповідні висновки.

Ключові слова: спеціальна компетентність, діти з обмеженими можливостями, моделювання, функції, компоненти, гуманістичний підхід, професіоналізм, етика взаємин, самовдосконалення, перепідготовка.

Професійна компетентність, як пріоритетна характеристика спеціаліста знаходиться у фокусі пильної уваги педагогічної науки. Розробці теоретико-методологічних підстав підготовці майбутнього педагога, становлення його як компетентного спеціаліста-професіонала присвячена значна кількість наукових праць європейських, американських та вітчизняних учених. Аналіз досліджень, присвячених проблемі професійної компетентності педагога показує, що вони націлені на розробку основ формування педагогічної спрямованості, розвиток професійних і особистісних якостей педагога на організацію поетапного процесу самовиховання професійної компетентності, на встановлення кореляції між професійною готовністю й компетентністю. Інакше кажучи, спектр наукових досліджень проблеми професійної компетентності достатньо широкий, і

накопиченого фонду наукових знань цілком достатньо, щоб визначити власні теоретичні позиції.

Аналіз різних підходів до змістовного наповнення означеного поняття дозволяє нам визначитися у власному його розумінні. Ми будемо трактувати професійну компетентність педагога як інтегративну якість особистості, яка включає в себе готовність і здібність людини до здійснення педагогічної діяльності, яка потребує наявності певних знань і умінь, з одного боку, та професійно-особистісних якостей, з іншого.

Зазначимо, що структурно професійна компетентність – це сукупність ключової, базової та спеціальної компетентності. При цьому “ключові – компетентності, необхідні для будь-якої професії, пов’язані з успіхом особистості у світі, який швидко змінюється. Вони проявляються передусім у здібності вирішувати професійні завдання на основі використання: інформації, комунікації, у тому числі іноземними мовами; соціально-правових основ поведінки особистості в громадянському суспільстві. Базові компетентності відображають специфіку певної професійної діяльності (педагогічної, медичної, інженерної та ін.). “Спеціальні компетентності відображають специфіку конкретної професійної діяльності” [4].

Предметом нашого аналізу є спеціальна компетентність соціальних педагогів і соціальних працівників, які здійснюють соціально-педагогічну підтримку дітей з обмеженими можливостями.

При цьому, на нашу думку, доцільним буде системне бачення проблеми у формі концептуальної, комбінованої моделі, що є сукупністю ідей, принципів, підходів, на основі яких відбувається активний процес формування спеціальної професійної компетентності фахівців, необхідної для здійснення соціально-педагогічної підтримки дітей з вадами розвитку. Цільове призначення запропонованої нами моделі – спрямованість на удосконалення змісту й засобів організації неперервного післядипломного навчання фахівців різного профілю (перш за все педагогічних і соціальних) з метою формування спеціальної професійної компетентності, необхідної для здійснення соціально-педагогічної підтримки означеної категорії дітей і підлітків. Мета побудови моделі обумовлює чітке формулювання професійних завдань, до вирішення яких повинен бути готовий фахівець у процесі здійснення соціально-педагогічної підтримки дітей з обмеженими можливостями. У зв’язку з цим нам бачиться необхідним визначення особливості спеціальної професійної компетентності фахівців при виконанні ними різних реабілітаційно-педагогічних завдань у процесі соціально-педагогічної підтримки дітей з обмеженими можливостями. У сучасних педагогічних дослідженнях існує кілька підходів до реалізації цих завдань: визначення моделі ділових якостей спеціаліста певного профілю або галузі діяльності й експертна оцінки ділових і професійних якостей фахівця, вимоги державного стандарту, загальні особливості професійної діяльності тощо. Зважаючи на те, що спеціальна професійна компетентність характеризує дієву, функціональну сторону професійної діяльності фахівців у процесі здійснення соціально-педагогічної підтримки дітей з вадами розвитку, доцільно, на нашу думку, запровадити структурні компоненти змісту освіти (змістовний, операційно-процесуальний, особистісний) у сфері їх практичної діяльності й чітко окреслити зміст їх спеціальної професійної компетентності при виконанні функціональних, реабілітаційно-педагогічних завдань. Виходячи з наявного взаємозв’язку між змістом спеціальної професійної компетентності фахівців у процесі здійснення ними соціально-педагогічної підтримки дітей відповідної категорії та їх основними функціональними завданнями та спираючись на дослідження вчених, які аналізують різні технології професійно-педагогічної освіти (В. Бондар, А. Капська, В. Курило, Л. Міщик, В. Синьов [1; 6; 2; 3; 5]), можна надати змістовну характеристику спеціальної професійної компетентності фахівців, які здійснюють соціально-педагогічну підтримку дітей з обмеженими можливостями в процесі їх реабілітації та соціальної адаптації. Загальна логіка реалізації

змісту означеної компетентності фахівців надана нами схематично (схема 1).

З логічної побудови даного схематичного взаємозв'язку видно, що функціональний зміст спеціальної професійної компетентності фахівців, які здійснюють соціально-педагогічну підтримку дітей з вадами розвитку, достатньо широкий завдяки цілісності й системності утворення.

Схема № 1

Загальна логіка реалізації змісту спеціальної професійної компетентності фахівців, які здійснюють соціально-педагогічну підтримку дітей з обмеженими можливостями

Крім того, залежно від досвіду соціально-педагогічної підтримки фахівців змістовна частина їх спеціальної професійної компетентності зростатиме за рахунок додавання інших характеристик або набуття функцій, які виконують фахівці в процесі здійснення соціально-педагогічної підтримки дітей означеної категорії, що мають універсальний характер і є будівельним матеріалом професійно-особистісного зростання фахівців цієї категорії.

Розробка функціональної моделі спеціальної професійної компетентності фахівців, які здійснюють соціально-педагогічну підтримку дітей з обмеженими можливостями, дає нам змогу виокремити сукупність типових реабілітаційно-педагогічних завдань, для вирішення яких необхідно підготувати фахівців, зокрема під час неперервної післядипломної освіти. Саме визначення таких завдань стає підґрунтям для забезпечення ефективності реалізації спеціальних функцій, а також для визначення необхідних науково-методичних і організаційно-змістовних заходів формування в процесі неперервної післядипломної освіти спеціальної професійної компетентності.

На нашу думку, до найважливіших завдань реабілітаційно-педагогічної роботи з дітьми з обмеженими можливостями, до вирішення яких необхідно готувати фахівців слід

віднести наступні:

- визнавати гуманістичні цінності, інваріативний характер норм, принципів, цінностей загально-педагогічної та спеціальної етики;
- здійснювати етичну рефлексію власних чинників, спираючись на деонтологічні засади педагогічної педагогічної та медичної моралі;
- виявляти сутність моральних колізій у різних педагогічних, медичних та інших ситуаціях, навколо хворих дітей, прогнозувати розвиток цих колізій;
- бути моральною опорою та прикладом для дітей з обмеженими можливостями, носієм та захисником гуманістичних цінностей і переконань;
- реалізувати у професійній (або громадській) поведінці стратегію й тактику етично адаптованого спілкування з хворими дітьми;
- дбати про розширення своїх професійних, загально-медичних, загально-етичних, культурних потреб та інтересів.

Розробляючи модель формування спеціальної професійної компетентності фахівців, які здійснюють соціально-педагогічну підтримку дітей з обмеженими можливостями слід виходити з того, що формування цього новоутворення є синергетичним результатом взаємодії трьох системних компонентів: соціокультурного, предметного і професійно-суб'єктного. Кожен з компонентів необхідно розглядати як комплекс психолого-педагогічних умов, що забезпечують навчально-пізнавальну й комунікативну діяльність фахівців у взаємодії трьох взаємозалежних компонентів: змістовного, особистісного й операційно-процесуального.

Результатом такої взаємодії є формування спеціальної професійної компетентності фахівців, які здійснюють соціально-педагогічну підтримку дітей з обмеженими можливостями.

На наш погляд, доцільним буде приділити більш детальну увагу аналізу змісту трьох системних компонентів.

Перший з них – соціокультурний – ураховує вплив умов соціокультурного середовища на формування у фахівців спеціальної професійної компетентності. Він включає три складові:

- домінування соціокультурних, гуманістичних норм спілкування та взаємодії з хворими дітьми в межах реабілітаційно-педагогічного процесу;
- дотримання об'єктивних закономірностей соціально-психологічного розвитку дітей з обмеженими можливостями в процесі здійснення фахівцями їх соціально-педагогічної підтримки;
- суспільна потреба спеціальної етичної компетентності як головного компонента професіоналізму фахівців, які здійснюють означену підтримку відповідної категорії дітей.

Другий компонент – предметний – стосується визначення професійно-етичного компонента змісту підготовки до здійснення соціально-педагогічної підтримки та визначається через наступні етичні характеристики:

- постійний аспект на деонтологічних засадах діяльності щодо соціально-педагогічної підтримки дітей з обмеженими можливостями;
- орієнтація на гуманістичні принципи організації соціально-педагогічної підтримки;
- домінування етичного педагогічного та загальнолюдського ідеалів, визначення вищих духовних цінностей;
- сприятлива емоційно-чуттєва атмосфера реабілітаційно-педагогічного процесу;
- етична спрямованість під час вирішення конкретних завдань реабілітації та соціальної адаптації дітей з обмеженими можливостями.

Останній третій компонент – професійно-суб'єктивний – пов'язаний з латентним характером формування спеціальної професійної компетентності, що пояснюється

індивідуально-психологічними особливості фахівців, які здійснюють відповідну соціально-педагогічну підтримку. На формування змісту соціальної професійної компетенції впливають такі особистісні характеристики фахівців, як особливості когнітивного стилю, емоційно-вольової зрілості, здатності до рефлексії, мотиваційно-ціннісні установки тощо.

У нашій моделі системні параметри (соціокультурний, предметний, професійно-суб'єктний) реалізуються через підсистеми шляхом прямого (цілеспрямованого) та опосередкованого впливу на особистість фахівців, які працюють з дітьми даної категорії. Доцільно виокремити певні складові підсистемних компонентів, а саме:

1. Прямого (цілеспрямованого) впливу:

1.1. Фундаментальні форми неперервної післядипломної освіти:

- перепідготовка;
- спеціалізація;
- підвищення кваліфікації;
- стажування.

1.2. Оперативні форми неперервної післядипломної освіти:

– заходи системного характеру (постійно-діючі семінари, творчі групи, школи передового досвіду тощо);

– заходи несистемного (або разового) характеру (консультації, інструктивно-методичні наради, разові семінари тощо);

– самовдосконалення.

2. Опосередкованого впливу:

– створення єдиного гуманного простору в місті (районі);

– створення гуманного простору в навчально-виховному закладі.

З нашої точки зору, єдиний гуманний, морально-позитивний простір як соціокультурний контекст підготовки до здійснення соціально-педагогічної підтримки дітей з обмеженими можливостями є багатоаспектним утворенням. Серед його складових варто виокремити наступні:

- посилення аксіологічного підходу в змісті підготовки до здійснення соціально-педагогічної підтримки дітей означеної категорії;
- розвиток позитивного, гуманного ставлення до хворої дитини;
- гуманізація взаємин з хворими дітьми під час здійснення реабілітаційно-педагогічного підходу;
- розширення загальномедичних, соціально-культурних, соціально-гуманістичних та інших гуманітарних потреб у фахівців, які працюють з дітьми з обмеженими можливостями.

Наступна складова моделі – управління процесом формування спеціальної професійної компетентності, яке, на нашу думку, має чотири фази: організаційно-підготовчу, координаційну, функціональну, поточного й підсумкового контролю. Для розкриття управлінських можливостей моделі доцільно охарактеризувати особливості кожної фази.

Організаційно-підготовча фаза має включати вивчення якісного складу контингенту фахівців, їх становлення до проблем спеціальної професійної компетентності. Також необхідним бачиться проведення відповідного діагностування існуючого стану сформованості спеціальної, етичної, психологічної компетентності у різних групах фахівців. Координаційна фаза повинна передбачати відповідне планування роботи та узгодження цих планів на різних рівнях. Функціональна фаза передусім має охоплювати період, під час якого відбувається практична реалізація системних і підсистемних компонентів моделі. На фазі поточного і й підсумкового контролю важливо передбачити постійний моніторинг, що дозволить виявити динаміку рівнів сформованості спеціальної професійної компетентності фахівців та виявити проблеми й фактори негативного впливу.

Розроблена нами модель представлена схематично наступним чином:

С х е м а 2

Модель формування спеціальної професійної компетентності фахівців, які здійснюють соціально-педагогічну підтримку дітей з обмеженими можливостями

Спеціальна професійна компетентність фахівців, які здійснюють соціально-педагогічну підтримку дітей з обмеженими можливостями									
Системні компоненти спеціальної професійної компетентності									
Соціокультурний		Професійно-предметний			Професійно-суб'єктний				
Підсистемні компоненти впливу на спеціальну професійну компетентність									
Цілеспрямованого впливу							Опосередкованого впливу		
Фундаментальні форми післядипломної соціально-педагогічної освіти				Оперативні форми післядипломної соціально-педагогічної освіти		Самовдосконалення		Створення єдиного гуманного, морально-позитивного поля (за територіальною ознакою)	Створення гуманного, морально-позитивного поля у навчально-виховному закладі
Перепідготовка	Спеціалізація	Підвищення кваліфікації	Стажування	Заходи системного характеру (ПДС, творчі групи, школи передового досвіду тощо)	Заходи несистемного характеру (наради, семінари) консультації	Самоосвіта	Самовиховання		
Фази управління процесом формування спеціальної професійної компетентності									
Організаційно-підготовча			Координаційна			Функціональна		Поточного й підсумкового контролю	

Отже, розробка моделі спеціальної професійної компетентності фахівців, які здійснюють соціально-педагогічну підтримку дітей з обмеженими можливостями, на нашу думку, сприятиме підвищенню якості підготовки означеної категорії спеціалістів.

В и к о р и с т а н а л і т е р а т у р а :

1. Бондар В. І. Стан спеціальної освіти та динаміка її змін (Кроки до компетентності та інтеграції у суспільство) / В. І. Бондар. – Київ, 2000
2. Курило В. С. Освіта та педагогічна думка Східноукраїнського регіону у XX столітті / В. С. Курило. – Луганськ : ЛДПУ, 2000.
3. Міщук Л. І. Теоретико-методичні основи професійної підготовки соціального педагога у закладах вищої освіти : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.05 / Л. І. Міщук, Київ. Ун-т ім. Т. Шевченка. – Київ, 1997.
4. Сериков В. В. Образование и личность: теория и практика проектирования педагогических систем / В. В. Сериков. – Москва : Логос, 2009.
5. Синьов В., Шевцов А. Нова стратегія розвитку корекційної педагогіки в Україні / В. Синьов, А. Шевцов. – Київ, 2004.
6. Соціальна педагогіка : підручник для студ. вузів / за ред. А. Й. Капської. – Київ : Центр навч. Л-ри, 2003.

References:

1. Bondar V. I. Stan spetsialnoi osvity ta dynamika yii zmin (Kroky do kompetentnosti ta intehtratsii u suspilstvo) / V. I. Bondar. – Kyiv, 2000
2. Kurylo V. S. Osvita ta pedahohichna dumka Skhidnoukrainskoho rehionu u XX stolitti / V. S. Kurylo. – Luhansk : LDPU, 2000.
3. Mishchuk L. I. Teoretyko-metodychni osnovy profesiinoi pidhotovky sotsialnoho pedahoha u zakladakh vyshchoi osvity : avtoref. dys. ... d-ra ped. nauk : 13.00.05 / L. I. Mishchuk, Kyiv. Un-t im. T. Shevchenka. – Kyiv, 1997.
4. Serikov V. V. Obrazovanie i lichnost: teoriya i praktika proektirovaniya pedagogichnykh sistem / V. V. Serikov. – Moskva : Logos, 2009.
5. Synov V., Shevtsov A. Nova stratehiia rozvytku korektsiinoi pedahohiky v Ukraini / V. Synov, A. Shevtsov. – Kyiv, 2004.
6. Sotsialna pedahohika : pidruchnyk dlia stud. vuziv / za red. A. Y. Kapskoi. – Kyiv : Tsentr navch. L-ry, 2003.

Тесленко В. В. Специальная профессиональная компетентность специалистов, осуществляющих социально-педагогическую поддержку детей с ограниченными возможностями.

В статье рассматривается вопрос формирования специальной профессиональной компетентности специалистов, осуществляющих социально-педагогическую поддержку детей с ограниченными возможностями. Раскрывается общая логика реализации содержания специальной профессиональной компетентности специалистов данного направления работы. Предлагается создание соответствующей целостной функциональной модели, в которой определяются системные компоненты специальной профессиональной компетентности, подсистемные компоненты влияния на специальную профессиональную компетентность и фазы управления этим процессом. В конце анализа сделаны соответствующие выводы.

Ключевые слова: специальная компетентность, дети с ограниченными возможностями, моделирование, функции, компоненты, гуманистический подход, профессионализм, этика взаимоотношений, самосовершенствования, переподготовка.

Teslenko V. V. Special professional competence of specialists providing social-pedagogical support for children with disabilities.

The article deals with the issue of the formation of special professional competence of specialists carrying out social and pedagogical support for children with disabilities. The general logic of realization of the content of the special professional competence of specialists in this field of work is revealed. It is proposed to create an appropriate holistic functional model in which system components of special professional competence, subsystem components of influence on special professional competence and phases of management of this process are determined. At the end of the analysis, the relevant conclusions were drawn.

Keywords: special competence, children with disabilities, modeling, functions, components, humanistic approach, professionalism, ethics of relationships, self-improvement, retraining.

УДК 378.011.3-051:373.3]:37.091.3

Тесленко Т. В.

ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОЕКТУВАННЯ ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ

У статті розкрито сутність і зміст поняття "формування у майбутніх учителів готовності до проектування виховної діяльності з молодшими школярами", визначено педагогічні умови ефективної підготовки майбутніх учителів до проектування виховної діяльності з молодшими школярами.